

Matti Rinne. 2011. *Tohtori Brusiinin oikeusopillinen elämä*. Helsinki: Teos, 266 s.

Otto Brusiin (1906–1973) kuuluu niihin muutamiin suomalaisiin tieteenekijöihin, joiden kansainvälinen merkitys ja maine ylittävät kotimaisen. Brusiinin tukala akateemis-poliittinen kohtalo on pohtimisen arvoinen siinä missä hänen kansainvälisesti merkittävä oikeusfilosofinen tuotantonsa on tuntemisen arvoista – valtio-oppineillekin. Matti Rinteen hiljattain ilmestynyt populaari elämäkerta summaa asian inhimillisen ja tapahtumahistoriallisen puolen.

Keväällä 1938 Brusiin väitteli kunnianhimoisella – ja omalla lainopillisella tavallaan elegantillakin – tutkielmalla *Tuomarin harkinta normin puuttuessa*. Tässä teoksessa ja sen jälkeenkin Brusiin pyrki ajattelemaan oikeutta kokonaisuutena ja kulttuurisesti. Hänelle oikeus ei ole maallisen maailman yläpuolelle taianomaisesti kohoava omalakinen normijärjestelmä à la Hans Kelsen, vaan elää vuorovaikutuksessa kulloisenkin yhteiskunnan, sosiaalisen todellisuuden ja sen tapojen ja muiden normilähteiden kanssa. *Sein ja Sollen* eivät brusiinilaisessa ajattelussa erkane, vaan tosiasialliset arvovatkaisut ilmenevät yhteiskunnan rakenteessa.

Tätä rakennetta ymmärtääkseen hyvä tuomari tarvitsee taloudellisen, historiallisen ja valtio-opillisen perustiedon lisäksi sellaista intuitiivista kulttuurista ymmärrystä ja harkintaa, jota nykyään voitaisiin luonnehtia hiljaiseksi tiedoksi. Näkökulma on sosiologinen ja dynaaminen. Tiiviiden kulttuuristen vuorovaikutussuhteiden vuoksi oikeus ei ole kertaalleen luotu, valmis saavutus, vaan jatkuvaa ja päämääräsuuntautunutta ”yhteiskunnallista organisointia”. Näiden linjausten myötä oikeustieteenkin rooli muodostuu aktiiviseksi ja kriittiseksi.

Kovin ahtaassa ajattelun tilassa ei tällaista tulkitakehikkoa pystyisi rakentamaan: saksalaisen tutkimuksen lisäksi Brusiin rakensi ranskalaisen ja italialaisen oikeusfilosofian varaan, ammensi laajempaa ymmärrystä vasemmistolaisista kulttuuriryhmistä, harrasti laajalti eri taiteenmuotoja ja muutoinkin harjoitti sisäistä ja ulkoista etsintää.

Brusiinin oikeusopilliset teesit, kokonaisnäkemys ja tyyli olivat aikanaan arveluttavia. Rivien välissä kyti suoranainen kapinahenkikin. Jo väitöstilaisuudesta muodostui piinallinen, kun vahvasti saksalais-

henkinen vastaväittäjä Elieser Kaila keskittyi epäolennaisuuksiin, mitä ilmeisimmin maailmankatso-muksellisten erojen ajamana. Katkeroitunut Brusiin lähti lyhyelle visiitille Pariisiin, päätyi sodan ajaksi tukevasti virkakoneistoon ja sen jälkeen hakeutui oudolle ekskursiolle punaisen Valpon päälliköksi.

Heittäytyminen poliittisen myrskyn silmään ei ainakaan edesauttanut akateemisen uran etenemistä. Brusiinin dosentuurihakemus torjuttiin tyyliä ja säilöttiin tiedekunnan kaappiin vuosikausiksi. Hän rakensi kansainvälisen akateemisen asemansa jo 1940- ja 1950-lukujen taitteessa kahdella saksankielisellä oikeusteoreettisella tutkielmalla, mutta hakuprosesseissa niiden tieteellistä arvoa vähäteltiin, eikä Brusiinia humanistisen suuntautumisensa ja vasemmistolaisen taustansa vuoksi pidetty sopivana professoriksi. Apulaisprofessorien jälkeen Brusiin lopulta nimitettiin Turun yliopiston yleisen oikeusopin professoriksi vuonna 1961, mistä tehtävästä hän emeritoituikin.

Urpo Kankaan aiempi kartoitus *Piirteitä Otto Brusiinin ajatusmaailmasta* (1976) kirjaa päälinjaukset ja faktat luotettavan oloisesti, vaikka onkin tyogra-fiselta asultaan karmiva ja kirjoitustyyliinsä osalta suunnattu kapean lainopilliselle erityisyleisölle. Rinteen kirja taas on sujuva, nopealukuinen ja helposti lähestyttävä esitys Brusiinin elämästä ja persoonasta ja sellaisena tarjoaa käyttökelpoisen pääsyn kiistämättä kertomisen ja uudelleenkertomisenkin arvoiseen elämäntarina. Rinne ei kuitenkaan pysty rakentamaan henkilökohtaisen ja ammatillisen alueen välille sellaista vuorovaikutussuhdetta, että teos oleellisesti auttaisi ymmärtämään oikeutta tai – nimestään huolimatta – edes Brusiinin oikeusopillista elämää.

Mielen yhtenäinen kehityshistoria uhkaa typistyä vain katkonaiseksi sarjaksi elämänhistoriallisia kään-teitä ja kokonaiskuvan kannalta tärkeätkin välivaiheet trivialisoitua tietolaattikomaisiksi poimintoiksi. Tätä ei ainakaan auta kirjan toimitustapa: teksti on pilkottu luettavuutta parantavilla journalistisilla vä-liotsikoilla, joiden kuvatekstimäisyys tai inventaari-luonne tuottaa turhan suurina annoksina nautittu-na koomisen vaikutelman. Esimerkeiksi riittänevät ”Ylivertainen koulussa”, ”Marxilaisuus kiinnosti” ja ”Otolla kysyntää”. Alaluku Brusiinin kulttimaineen saavuttaneesta väitöskirjasta sisältää paljon pätevää asiaa, mutta indeksimäinen otsake ”Väitöskirjasta”

ei juuri houkuta paneutumaan. Viimeinen jakso ”Kuolema yliopiston portailla” kertoo, niin, kuolemasta yliopiston portailla.

Tyylillisestä töksähtelystä huolimatta kirja toki tarjoaa paljon kiinnostavaa havainnoitavaa. Rinne on saanut käyttöönsä Otto Brusiinin arkiston päiväkirjoineen päivineen. Henkilökuvasta välittyvät niin akateeminen angsti kuin arroganssikin, kaiken sorttiset heilahtelut ja hapuilut. Syksyllä 1939 Brusiin veti itse pois hakemuksensa rikosoikeuden professuuriin ja piti viran saanutta Aatos Alasta ”vähän tyhmänä” eikä uskonut ”viitsivänsä” hakea dosen tuuria, kuten ei viitsinyt viisi vuotta myöhemminäkään. Tarkastelua ohjaava peruskertomus rakentuu kuitenkin syrjinnän varaan, ei Brusiinin oman sopeutumattomuuden. Kautta linjan kirjoittajan sympatiat ovat omapäisen oikeusoppineen puolella, ja sille puolelle lukijaakin kutsutaan. Yksisilmäisyyttä tai kritiikkömyyttä tämä ei ole, mutta tietty tekstuaalinen linja kuitenkin: ”Voi vain kuvitella, millaisessa henkisessä paineessa Otto on ollut. Teki hän niin tai näin, kaikki kääntyi häntä vastaan.” Brusiin oli syrjinnän uhri aivan varmasti, mutta tuskin häntä kukaan tai mikään Valpon johtoon pakotti. Rinteen tarkastelutapa ei salli kovin suuria irtiottoja uhripositiosta.

Samanaikana voimahahmoista tieteen, kulttuurin ja politiikan risteyskohdissa on kirjoitettu monella tyylillä. Kalevi Kalemaan *Raoul Palmgren: Suomalainen toisinajattelija* (1984) maalaa yhtäläillä myötäsukaisen henkilökuvan Brusiinin kulttuuriverosta ja sittemmin katkerasta kritiikosta. Kansainvälisiä vaikutteita syntetisoivan tieteen ja kyseenalaisenkin poliittisen osallistumisen välillä häilyessään Brusiin tuo hahmona mieleen valtio-oppineille tutumman Yrjö Ruudun, joka Timo Soikkasen tanakassa tutkimuksessa *Yrjö Ruutu: Näkijä ja tekijä* (1991) uhkaa ihmisenä kuitenkin peittyä ilmentämiensä historiallisen kehityslinjojen alle. Rinteen teoksesta puuttuu se sisäpiiriläisyyden suoma tiedollinen etulyöntiasema ja toisaalta kirjallinen lennokkuus ja suoranainen vaaran tunne, jotka saavat Matti Kurjensaaren teoksen *Loistava Olavi Paavolainen* (1975) kantamaan edelleen.

Elämäkerturin osa ei totisesti ole kadehdittava. Jos kirjoitat liikaa kronikoiden, moititaan lopputulosta ohueksi ja hengettömäksi. Jos taas otat kirjallisia vapauksia, syyllyistyt spekulointiin ja aukkokoh-

tien ylitulkintaan. Liallinen etäisyys on kylmyyttä, liallinen samastuminen henkilöpalvontaa. Tieteen ja taiteen suurhenkilöiden kohdalla tasapainon löytäminen näyttää olevan erityisen hankalaa. Skaalan yhtä päätä havainnollistakoon Reinhard Mehringin tuoreehko Carl Schmitt -elämäkerta (2009), jossa aiheensa akateemisesti läpikotaisin tunteva kirjoittaja lumoutuu henkilöhistoriallisen tiedon selitysvuorosta vähän liikaakin: intiimit päiväkirjamerkinnot lomittuvat teosten ja teemojen referointiin niin tiiviisti, että väliotsikoiksi kohoaa ”eroottinen poikkeustila” -tyylisiä kyökkihybridejä.

Rinteen teos sijoittuu lähemmäs sitä vastapoolia, jossa kirjoittaja samastuu kyllä kohdehenkilönsä elämänvaiheisiin, mutta säilyttää aran etäisyyden tämän tuotantoon ja ajatuksiin. Oikeusfilosofian osalta tekijä pitäytyy kierrättämään Brusiinista paljon kirjoittaneiden Hannu Tapani Klamin, Urpo Kankaan, Aulis Aarnion ja Hannu Tolosen arvioita ja mainitsee jälkisanoinakin joukon konsultausuhteita. Ratkaisu on toki aivan ymmärrettävä ja perusteltu, kun oma juridinen asiantuntemus puuttuu. Tekstissä tämä kuitenkin heijastuu siten, että tieteelliset arviot esitetään etäältä, jonkun muun suulla. Myös tyylillisesti ne tulevat ikään kuin sivusta.

Osittain tästä syystä Brusiinin oikeusopillisen elämän suhde yksityishenkilö Ottoon jää valtaosin kronologiseksi tai käytännöllisen kausaaliseksi. Esimerkiksi lyhyen tarkastelun *Aineettoman vahingon korvaamisesta* (1953) Brusiin kirjoitti kuulemma puhtaasti pätevytyäkseen ”siviilioikeuden apulaisen” virkaan, omien sanojensa mukaan ”lainopillisenä pikakirjoittelmana”. Ulkopuolisen tarkkailijan mielessä asia saattaa kuitenkin assosioitua myös vaikkapa niihin mittaviin korvauksiin, jotka Brusiin joutui 1950-luvun alussa maksamaan virkavirheistä Valpon tekemien, osin aiheettomien pidätysten yhteydessä – etenkin, kun Brusiin itse mainitsee tapauksen kirjassaan.

Hätäisempi saattaisi myös uumoilla, että saksankielinen tutkielma ”Avioeron ongelma” (1958) kantaisi mukanaan joitain jälkiä Brusiinin vuosina 1949 ja 1950 ottamista kahdesta avioerosta ja heti perään solmitusta kolmannelta liitosta. Tällaisia motivaatiotason yhteyksiä Rinteen elämäkerta ei kuitenkaan pyri rakentamaan.

Lukija saa jäädä arvailemaan, mitä uutta voisi il-

metä, jos vertaisimme esimerkiksi päiväkirjoissa ja kirjeissä esiintyvää, avioliittoa koskevaa yksityisajattelua asiaa koskevaan tieteelliseen ajatteluun.

Ehkäpä tieteentekijän on Rinteen teoksen ääressä lakattava peräänkuuluttamasta analyysiä ja murehtimasta biograafikon hukkaamia mahdollisuuksia. Ehkä on syytä vain keskittyä nauttimaan kirjan ke-

vyestä selailtavuudesta ja refleктоimaan Brusiinin epäsovinnaisuuden sävyjä ja seurannaisia. Saattaapa elämäkerta kannustaa myös tarttumaan tohtorin itsensä tuotantoon.

TIMO PANKAKOSKI